

LUONTOPANEELIN LAUSUNTO KOSKIEN METSÄSTYSLAISSA SÄÄDETYISTÄ POIKKEUSLUVISTA ANNETUN VALTIONEUVOSTON ASETUKSEN 2 §, 4 § JA 5 §:N MUUTTAMISTA

Luontopaneeli kiittää lausuntopyyntöä koskien metsästyslaissa säädetyistä poikkeusluvista annetun valtioneuvoston asetuksen 2 §, 4 § ja 5 § muuttamista. Maa- ja metsätalousministeriön ehdotuksessa asetusta muutettaisiin niin, että suurpedon biologisia ominaispiirteitä otettaisiin lupaa annettaessa paremmin huomioon, metsästys voisi koskea muitakin kuin vahinkoja aiheuttanutta yksilöä, metsästys voitaisiin sallia yksittäistä vahinkokohdetta laajemmalla alueella ja poikkeusluvan voimassaoloaikaa pidennettäisiin lisäksi kymmenellä vuorokaudella. Poikkeusluvan sujuvoittamisella ja lupaan liittyvillä laajennuksilla pyritään helpottamaan etenkin vahinkoja aiheuttaneiden susiyksilöiden metsästystä.

Luontopaneeli pitää erityisen ongelmallisena asetukseen esitettyä lisäystä 4 §: ”Kun sääolosuhteista tai muusta perustellusta syystä johtuen vahinkoa aiheuttavan yksilön tunnistaminen ei ole mahdollista, voidaan poikkeuslupa myöntää kohdentamatta poikkeuslupaa tiettyyn yksilöön ottaen huomioon lajin biologiset ominaispiirteet”. Esitetty muutos asetukseen on epämääräinen sen suhteen, milloin metsästys voidaan kohdistaa muuhun kuin haittaa aiheuttaneeseen yksilöön ja kuinka laajalla alueella metsästys voi tapahtua. Poikkeuslupakäytännöissä tulisi yksiselitteisesti pyrkiä estämään tilanne, jossa luvan turvin metsästetään useita yksilöitä laajalla alueella, mikä voi johtaa pahimmillaan koko susilauman tappamiseen tai lauman hajoamiseen ja aiheuttaa merkittävää haittaa erittäin uhanalaisen suden suojelulle. Lauman hajoamisen myötä riski ongelmakäyttämiseen kasvaa, kun yksittäiset yksilöt eivät voi enää metsästää laumassa isompaa riistaa. Vahinkoja aiheuttaneen yksilön metsästämiseen on mahdollista saada poikkeuslupa nytkin, eikä Luontopaneeli pidä esitettyä muutosta perusteltuna. Myöskään poikkeusluvan voimassaoloaikaa ei ole perusteltua pidentää.

Luontopaneeli pitää tärkeänä 2 § tehtyä lisäystä kohdassa neljä: ”metsästyslain 41 a §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa lisäksi turvattavan lajin kanta maakunnassa ja koko maassa sekä lajin biologiset ominaispiirteet ja lajin elinvoimaisuuteen liittyvät uhat”. Tämä lähtökohta saattaa olla ristiriidassa sen kanssa, että poikkeusluvan turvin metsästys laajenisi koskemaan muitakin lauman jäseniä kuin vahinkoja aiheuttanutta yksilöä. Yksilömääriltään pienen susikannan turvaaminen on hyvin hankalaa, jos poikkeuslupakäytäntöjen muuttamisen myötä suden metsästys lisääntyy.

Luontopaneeli kiittää, että asetukseen on lisätty vaade selvittää muiden tyydyttävien ratkaisujen mahdollisuus ennen poikkeusluvan myöntämistä. Tutkimusnäytön perusteella suurpetoihin liittyvää sosiaalista kestävyyttä tuetaan vahinkojen ennaltaehkäisyyn ja rinnakkaiseloon kannustavilla toimilla metsästyksen helpottamisen sijaan. On tärkeää, että riistakeskusta ohjeistetaan selkeästi muiden tyydyttävien ratkaisujen etsimiseen ja lähtökohtaisesti niiden hyödyntämiseen ennen poikkeusluvan harkitsemista.

Susi on erittäin uhanalainen, kannan pieneneminen johtaa riskeihin

Susi on Suomessa edelleen erittäin uhanalainen ja Suomen susikannan olisi viimeisimpien arvioiden mukaan mahdollista kasvaa. Luonnonvarakeskuksen Suomen susikannan suotuisaa suojelutasoa arvioineen tutkimuksen mukaan koko poronhoitoalueen eteläpuolinen Suomi soveltuisi lisääntyvien susiparien reviiriksi. Ekologisen kantokyvyn puolesta Suomen susikanta voisi arvion mukaan olla 800–1600 sutta. Geneettisen elinvoimaisuuden takaamiseksi yhdessä susipopulaatiossa tulisi elää yli tuhat sutta – tällaista tavoitetta ei voitane pitää ainakaan toistaiseksi Suomessa realistisena, mutta on hyvä

ymmärtää, että nykyisen susimäärän pieneneminen johtaa väistämättä sisäsiittoisuuteen liittyvien riskien kasvamiseen.

Geneettisen elinvoimaisuuden näkökulmasta suden tilanne Suomessa on heikko. Suomen susipopulaatio on jakautunut kahteen osapopulaatioon ja Skandinavian, Suomen ja Venäjän Karjalan sudet ovat pitkälti eriytyneet toisistaan. Sisäsiittoisuus on pienissä eriytyneissä populaatioissa merkittävä terveysriski. Suomen susikannassa onkin havaittu merkittävää geneettisen monimuotoisuuden heikentymistä jo yli kymmenen vuotta. Geneettinen monimuotoisuus on edellytys sille, että laji säilyttää kykynsä sopeutua ympäristön muutoksiin pitkällä aikavälillä. Luonnonvarakeskus on tutkimuksessaan todennut, että susikannan geneettistä elinvoimaisuutta parantaisi susien tasaisempi esiintyminen Suomessa.

Ennaltaehkäisyn tulee olla vahinkojen estämisen keskiössä

Hallitus on linjannut, että suurpetopolitiikkaa on hoidettava tavalla, joka huomioi myös sosiaalisen kestokyvyn. Tarvetta suden kannanhoidolliseen metsästykseseen ja suden suojelustatuksen lieventämiseen onkin perusteltu sosiaalisen kestokyvyn huomioimisella esimerkiksi Suomen Euroopan komissiolle viestimissä kannoissa. Luontopaneeli ei tunne tutkimusta, jonka mukaan metsästyksen lisääminen kasvattaisi sosiaalista kestokykä suhteessa suteen tai muihin suurpetoihin. Sen sijaan on olemassa tutkimusnäyttöä siitä, että uhanalaisten eläinten kannanhoidollisen metsästyksen salliminen toimii poliittisena viestinä, joka madaltaa uhanalaisuuden legitimizeettiä ja lisää salametsästystä. Metsästyksellä voi olla sosiaalista ryhmäytymistä lisäävää vaikutusta, mutta paikalliseen kontekstiin ja poliittiseen asetelmaan liitettynä se ei ole yksinomaan tavoiteltava asia. Esimerkiksi Lapinlahden salametsästystapauksen jälkipuinti on osoittanut, että kannanhoidollisuuden sijaan salametsästyksen primääritavoitteita olivat hyväksynnän ja jännityksen hakeminen, vaikka niin tekijät kuin viranomaiset käyttivät kannanhoitoa toiminnan perusteena. Tätä osoittaa mm. kannanhoitoon liittymättömien eläinten ampuminen. Jotta uhanalaiset petoeläinkannat saadaan kestäviksi, vaatii tämä tukea ihmisten ja petoeläinten rinnakkaiselolle.

Tavoite sosiaalisen kestokyvyn vahvistamiseksi on oikea, mutta uhanalaisen lajin metsästyksen lisääminen ja poikkeuslupakäytäntöjen helpottaminen saattaa hyvinkin viedä meitä päinvastaiseen suuntaan - vaikka susien määrä pienenisi, ei sietokyky niitä kohtaan välttämättä lisääny. Sosiaalista kestokykä todennäköisesti vahvistettaisiin kestävimmin panostamalla rinnakkaiselon tukemiseen, mikä voi tarkoittaa esimerkiksi karjaa suojaavien menetelmien kehittämistä nykyistä paremmiksi, taloudellista tukemista sekä yleistä luonnon monimuotoisuuteen sekä suurpetoihin ja niiden rooliin liittyvän ymmärryksen lisäämistä. Nykyisinkin häiriötä aiheuttavien yksilöiden lopettaminen on mahdollista.

Komission esityksen taustaksi on tilattu selvitys suden tilanteesta Euroopan unionin alueella (The situation of the wolf (Canis lupus) in the European union – An in-depth analysis). Euroopan komission tilaaman selvityksen pääviesteissä peräänkuulutetaan rinnakkaiselon tukemista erilaisin menetelmin sekä vahinkoja ennaltaehkäisevien keinojen käyttämistä. Selvityksessä tuodaan esille monenlaisia keinoja, joilla sosiaalista kestokykä voitaisiin tukea. Selvityksessä nostetaan esimerkiksi Saksan susimäärältään isoimmat osavaltiot, joissa susikanta on ollut kasvussa. Näissä osavaltioissa riittävien ennaltaehkäisevien menetelmien käytön myötä susien karjaan kohdistuvia hyökkäyksiä on onnistuttu vähentämään merkittävästi susien määrän lisääntymisestä huolimatta. Selvityksessä myös korostetaan, että paras tapa vähentää susihyökkäyksien aiheuttamia karjan menetyksiä on soveltaa tehokkaita ja mukautettuja toimenpiteitä hyökkäysten ehkäisemiseksi. Viime vuosina etenkin EU:n rahoittamien LIFE-hankkeiden yhteydessä on julkaistu paljon tietoa erilaisista käytettävissä olevista menetelmistä ja niiden tehokkuudesta karjansuojelulle.

Komission tilaamassa selvityksessä korostetaan, että sudella on tärkeä rooli ekosysteemeissä. Sudesta voi joissain tilanteissa olla myös hyötyä maa- ja metsätaloudelle sorkka- ja kavioläinten kantojen säätelijänä (Suomessa esim. valkohäntäkauriit). Yhdysvalloissa susien esiintymisen on todettu vähentävän liikenneonnettomuuksia, kun kauriit ovat alkaneet susien suosimien reittien vuoksi vältellä teitä. Komission selvityksessä todetaan, että kaikkiaan susien vaikutus karjaan EU:n alueella on hyvin pieni. Euroopassa on noin 60 miljoonaa lammasta, joista susivahinkojen vuoksi kuolee vuosittain noin 0,065 prosenttia. Luonnollisen saaliin määrä, maiseman ominaisuudet sekä suojelutoimenpiteet vaikuttavat karjalle aiheutuneiden vahinkojen määrään. Paikallisesti etenkin alueilla, joissa karja laiduntaa vapaana, voivat vahingot olla suurempia. Vahingot ovat myös pienempiä alueilla, joilta susi ei ole koskaan kokonaan kadonnut. Euroopan alueella yksikään ihminen ei ole kuollut suden hyökkäykseen viimeiseen 40 vuoteen.

Luontopaneeli lausui aikaisemmin tänä vuonna Suomen avaintavoitteista koskien EU-vaalikautta 2024–2029 ja avaintavoitteissa mainitusta suurpetojen sääntelyä koskevista muutoksista. Avaintavoitteiden kokonaisturvallisuutta käsittelevän kappaleen alla viimeinen lause oli ”Suomi edistää suurpetoja, erityisesti sutta, koskevan sääntelyn kehittämistä vastaamaan paremmin kantojen nykyistä tilaa.” Luontopaneeli piti lausunnossaan erikoisena sitä, että susi on nostettu nykyisessä maailmantilanteessa kokonaisturvallisuutta koskevien uhkien joukkoon. Sotilaallisten ja yhteiskuntarauhaan liittyvien uhkien ohella luontokato ja ilmastonmuutos ovat todellisia ihmiskunnan tulevaisuuden vaarantavia uhkia. Suomessa edelleen erittäin uhanalaisen suden metsästämisestä helpottaminen on ristiriidassa luontokadon pysäyttämiseen tähtäävien tavoitteiden kanssa.

Petteri Orpon hallitusohjelman (Valtioneuvosto 2023) tavoitteena on turvata luontopääoma yhteistyössä, pysäyttää luontokato osana kestävästä talouspolitiikasta ja kääntää yhteiskunnan toiminta luontopositiiviseksi. Hallitus haluaa vahvistaa puhtaan ja monimuotoisen luonnon merkitystä Suomen kilpailuetuna ja suomalaisen elämänlaadun lähteenä ja positiivisista vaikutuksista luontoon halutaan tehdä Suomen vientituote. Suomen kansallisen luonnon monimuotoisuusstrategian luonnoksessa luontopositiivisuudella tarkoitetaan sitä, että luonnon tila olisi vuoteen 2035 mennessä parempi kuin se oli vuonna 2020. Tämän edellytyksenä on luontokadon pysäyttäminen vuoteen 2030 mennessä. Suurpedoilla on tärkeä rooli osana luonnon monimuotoisuutta. Luontokadon pysäyttäminen tarkoittaa myös erittäin uhanalaisen suden suojelun turvaamista.

Luontopaneelin lausunnon ovat laatineet Matti Koivula, Janne Kotiaho, Aleksi Lehikoinen, Ilona Laine, Outi Silfverberg, Ilari Sääksjärvi, Lili-Ann Wolff

Viitattu kirjallisuus:

Chapron G. & Treves A. 2016. Blood does not buy goodwill: allowing culling increases poaching of a large carnivore. *Proc. R. Soc. B.* 283: 20152939. <https://doi.org/10.1098/rspb.2015.2939>.

European Commission, Directorate-General for Environment. 2023. Blanco J. & Sundseth K. The situation of the wolf (*canis lupus*) in the European union – An in-depth analysis. Publications Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2779/187513>.

Mäntyniemi S., Valtonen M., Helle I., Johansson H., Ponnikas S., Nivala V., Harmoinen J., Herrero A., Heikkinen S., Kvist L., Aspi J., Kojola I., Holmala K. 2022. Suomen susikannan suotuisan suojelutason viitearvojen määrittäminen: Loppuraportti 2022. Luonnonvarakeskus. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-380-514-9>.

Raynor J., Grainger C., Parker P. 2021. Wolves make roadways safer, generating large economic returns to predator conservation. PNAS. <https://doi.org/10.1073/pnas.2023251118>

Valtioneuvosto 2023. Valtioneuvoston julkaisuja 2023:58, Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-763-8>.